

Ebeveynlerin Eğitimde Fırsat Eşitliği Algılarının Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi: Sosyal Hizmet Perspektifi

Beyhan Doğan¹

Makale Bilgisi

Makale Süreci:

Geliş Tarihi: 05/02/2026

Kabul Tarihi: 27/03/2026

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn Tutumları, Eğitimde Fırsat Eşitliği, Okul Sosyal Hizmeti, Sosyal Adalet, Sosyo-demografik Değişkenler.

Jel Kodları: I120, I121, I129

Özet

Bu çalışmada, ebeveynlerin eğitimde fırsat eşitliğine yönelik tutumlarının çeşitli sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi ve bu tutumların sosyal hizmet disiplini çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmanın örneklemini, kolayda örnekleme yöntemiyle seçilen 97 ebeveyn oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak "Eğitimde Fırsat Eşitliği Tutum Ölçeği"nden kullanılmıştır. Araştırma bulguları, eğitimde fırsat eşitliğine yönelik tutumların ebeveynlerin eğitim durumu ve çocuk sayısına göre farklılaştığını göstermektedir. Araştırma bulguları, eğitim düzeyi yükseldikçe ebeveynlerin eğitimdeki eşitsizliklere yönelik daha eleştirel tutumlar sergilediğini göstermektedir. Bununla birlikte, çocuk sayısına göre de tutumların farklılaştığı görülmüştür. Sosyal yardım durumu analizlerinde gruplar arasında bazı farklılıklar görülmekle sosyal yardım alan kişi sayısının az olması nedeniyle bu sonuçlar ihtiyatlı bir şekilde yorumlanmalıdır. Sonuçlar, sosyodemografik özelliklerin eğitimde fırsat eşitliğinin algılanış biçimini etkileyebileceğini göstermektedir. Eğitimde sosyal adaletin sağlanması amacıyla okul sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilmesi ve dezavantajlı gruplara fayda sağlayan politikaların güçlendirilmesi önerilmektedir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, beyhandogan48@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9803-1248>

An Examination of Parents' Perceptions of Equal Opportunities in Education in Terms of Socio-Demographic Variables: A Social Work Perspective

Article Info

Article Process:

Received: 05/02/2026

Accepted: 27/03/2026

Keywords: Equality of Opportunity in Education, Parents' Attitudes, School Social Work, Social Justice, Socio-demographic Variables.

JEL Codes I120, I121, I129

Abstract

This study aimed to examine parents' attitudes towards equal opportunities in education in terms of various socio-demographic variables and to evaluate these attitudes within the framework of the social work discipline. Using a quantitative research method, the sample consisted of 97 parents selected using convenience sampling. The "Educational Opportunity Attitude Scale" was used as the data collection tool. The research findings show that attitudes towards equal opportunities in education differ according to parents' educational level and number of children. The findings indicate that as the level of education increases, parents exhibit more critical attitudes towards inequalities in education. Furthermore, it was observed that attitudes differed according to the number of children. While some differences were observed between groups in the social assistance status analyses, these results should be interpreted cautiously due to the small number of individuals receiving social assistance. The results demonstrate that socio-demographic characteristics can influence how equal opportunities in education are perceived. It is recommended that school social work practices be improved and policies benefiting disadvantaged groups be strengthened to ensure social justice in education.

1. Giriş

Sosyal hizmet gerek bir bilim dalı ve meslek olmadan önce gerekse akademik bir disiplin olarak kabul edildikten sonra diğer meslek ve bilimlerle her zaman yakından ilişki içinde olmuştur. Bireylerin sosyal yaşamları ile ilgili her alanda aktif katılımını ve insan onuruna yakışır bir yaşam biçimi sunmayı, “toplumsal değişim aracı” işleviyle insan haklarının korunmasını ve sosyal adaleti hedeflemektedir. Bu bağlamda bireylerin yaşam standardını yükseltme özelliği sayesinde eğitim ile ilgili çalışmalar sosyal hizmetin hedefleri açısından oldukça önemlidir. Bilginin ve bilgiye erişimin herkes için gerekli olduğu bir çağda bulunuyor olmamız sebebiyle eğitim her bireyin temel hakları arasında yer almaktadır. Eğitim, bireysel yaşam şansının, kendini gerçekleştirmenin, mesleki başarının yanı sıra sosyal, politik ve kültürel katılımın önemli bir belirleyicisi olarak görülmektedir (Solga & Dombrowski, 2009). Eğitim ile birlikte gelen kariyer olanakları ve sosyal tanınma, bireyin refahı üzerinde fırsat eşitliğini sağlama etkisiyle sosyal adaletin tesis edilmesini mümkün kılmaktadır. Bireylerin yeteneklerinin ve kaynaklarının birbirinden farklı olması nedeniyle eğitim fırsatlarına erişimde eşitliğin sağlanması, eşit eğitim sonuçlarına ulaşılmasının hedeflenmesinden daha önemli görülmektedir (Tenorth, 2024).

Eğitimde fırsat eşit(siz)liği konusu daha çok eğitim bilimciler tarafından incelenmiş; yapılan literatür taramalarında bu konunun sosyal hizmet alan yazınında sınırlı biçimde ele alındığı görülmüştür. Buna karşın eğitimde fırsat eşit(siz)liğini oluşturan koşulların tamamı sosyal hizmetin ilgi alanına girmektedir. Sosyal hizmette okul temelli uygulamaların resmi bir statüye kavuşmamış olması, bu alandaki akademik çalışmaların sınırlı kalmasının temel nedenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Ancak eğitim, özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde bireylerin sosyo-ekonomik durumları üzerinde doğrudan etkili olan temel faktörlerden biridir (Dolu, 2020; Çocuğun İyi Olma Hali İstanbul Araştırması Bulguları, 2023). Sosyo-ekonomik gruplar, bölgeler ve cinsiyetler arasında eğitime erişim ve başarı açısından oluşabilecek farkların azaltılması, eğitimde eşitliğin sağlanması açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışma, ebeveynlerin eğitimde fırsat eşitliği algılarını nicel yöntemle inceleyerek, eğitimde fırsatlara erişmeyi etkileyen faktörleri sosyal hizmetin bir işlevi çerçevesinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında aşağıdaki soruların cevabı aranmaktadır. Ebeveynlerin eğitimde fırsat eşitliği tutumları sosyo-demografik değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır? Eğitim düzeyi, çocuk sayısı ve sosyal yardım alma durumu ebeveynlerin eğitimde fırsat eşitliği algılarını etkilemekte midir? Ebeveynlerin eğitimde fırsat eşitliğine ilişkin algıları alt boyutlar açısından nasıl farklılaşmaktadır? Bu kapsamda; aile yapısı (çocuk sayısı), ebeveynlerin eğitim düzeyi ve sosyal destek mekanizmalarına erişim (sosyal yardım alma durumu) gibi temel değişkenlerin fırsat eşitliği tutumları üzerindeki belirleyici etkisi analiz edilmektedir. Böylece hem ailevi hem de yönetsel ve toplumsal yapıların ebeveyn algıları üzerindeki yansımaları ortaya çıkarılarak, söz konusu faktörlerin sosyal hizmetin müdahale alanı bağlamında nasıl konumlandırılacağı tartışılmaktadır.

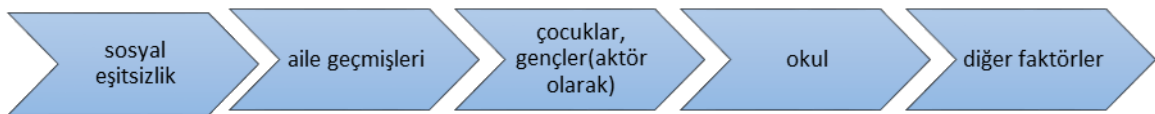
2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Eğitimde Fırsat Eşit(siz)liği ve Sosyal Hizmet Perspektifi

Eğitim, toplumsal yaşamın ayrılmaz bir unsuru olarak bireyler aracılığıyla toplumu yapıcı biçimde şekillendirmekte ve bireylerin sosyal mobilitesini olumlu yönde etkilemektedir (Mercik, 2015). Bu nedenle eğitimde fırsatlara erişimde yaşanan eşitsizlikler bireysel bir sorunun ötesinde toplumsal sonuçlar doğurmaktadır (Sünker, 2012). Sosyal hizmetin temel hedeflerinden biri olan sosyal adaletin tesisi, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ile yakından ilişkilidir.

Eğitimde eşit fırsatlara erişimi etkileyen faktörler Şekil 1’de sunulmakta olup, bu çalışmada söz konusu faktörlerin eğitimde fırsatlara erişim eşitliği bağlamında ebeveyn algılarının sosyo-demografik değişkenler ile ilişkisi incelenmiştir.

Şekil 1: Eğitimde Fırsatlara Erişmeyi Etkileyen Faktörler

Kaynak: (Neuschwander, 2019)

2.1.1. Sosyal eşitsizlik

Sosyal eşitsizlik, bireylerin toplumsal konumlara erişiminde eşitsiz koşulların bulunması şeklinde tanımlanmaktadır. Sosyal adaletin tesisi ise sosyal hizmetin temel görevleri arasında yer almakta olup, eğitimde eşitsiz koşulları oluşturan sosyal eşitsizlikler sosyal hizmetin müdahale alanlarından biridir (Neuschwander, 2019). Ekonomik, toplumsal ve kültürel sermayeye erişimde yaşanan farklılıklar, bireylerin avantajlı ya da dezavantajlı konumlara yerleşmesine yol açabilmektedir (Froebus vd., 2021). Bu bağlamda sosyal eşitsizliklerin eğitimde fırsatlara erişim üzerindeki etkisi, araştırmada coğrafi ve toplumsal etkenler alt boyutu kapsamında ebeveyn algıları üzerinden değerlendirilmiştir.

2.1.2. Aile Geçmişleri

Aile geçmişi, bireyin eğitim hayatını etkileyen temel sosyal arka plan unsurlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Özellikle çocukluk döneminde aile, sosyalleşme süreci ile bilişsel ve duygusal gelişimin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır (Knoppick vd., 2016). Ebeveynlerin eğitime yükledikleri anlam, eğitim harcamaları ve sahip oldukları ekonomik, kültürel ve sosyal kaynaklar çocukların eğitimden faydalanma düzeylerini etkilemektedir (Thimm, 2015; Hilmert, 2012; Grundmann vd., 2016; Klundt, 2017). Eğitimle ilgili raporlarda ebeveynlerin eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durumları ve istihdama katılımları çocukların eğitim eşitsizliklerini belirleyen temel risk alanları arasında gösterilmektedir (Bildungsberichterstattung, 2019). Bu çalışmada aile geçmişine ilişkin faktörler, Eğitimde Fırsat Eşitliği Tutum Ölçeği'nin Ailevi Etkenler alt boyutu aracılığıyla nicel olarak incelenmiştir.

2.1.3. Çocukların Kişisel Özellikleri

Eğitimde fırsat eşitliğini etkileyen unsurlar arasında çocukların bilişsel düzeyleri ve kişisel özellikleri yer almaktadır (Andresen, Otto & Ziegler, 2010). Ancak bu çalışma, çocukların bireysel özelliklerini doğrudan ölçmeyi amaçlamamakta; söz konusu faktörleri ebeveyn algıları üzerinden ve dolaylı biçimde ele almaktadır.

2.1.4. Okullar

Okullar, öğrencilerin eğitimde fırsat eşitliğine erişiminde önemli bir role sahiptir. Okulun bulunduğu çevre, öğrencilerin başarı düzeyi ile öğretmen ve yöneticilerin pedagojik yaklaşımları, eğitimde eşitliğin sağlanmasını farklı biçimlerde etkileyebilmektedir (Blossfeld vd., 2019). Okul ve eğitim sistemi kaynaklı eşitsizlikler, bu çalışmada yönetimsel etkenler alt boyutu kapsamında ele alınmıştır.

Bahsedilen bu faktörler eğitimde fırsat eşitsizliklerinin yalnızca bireysel başarı farklılıklarıyla değil, aynı zamanda toplumsal yapıların yeniden üretimi ile de ilişkilendirilebileceğini göstermektedir. Bu bağlamda Pierre Bourdieu'nun kültürel sermaye yaklaşımı mevcut toplumsal eşitsizliklere ve bireyin sahip olduğu kaynaklara dikkat çekmektedir (Atmaca & Aydın, 2020).

Eğitimde fırsatlara erişmeyi etkileyen faktörlerin her bir boyutunda belirtildiği üzere bu çalışmada eğitimde fırsat eşitliğini etkileyen tüm faktörler doğrudan ölçülmemekte, söz konusu faktörler ebeveyn algıları üzerinden dolaylı olarak ele alınmaktadır.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Modeli ve Deseni

Bu araştırma, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre eğitimde fırsat eşitliği tutumlarındaki farklılaşmaları incelediği için nicel araştırma yöntemlerinden nedensel karşılaştırmalı desen ile yürütülmüştür. Çalışmada ebeveynlerin eğitimde fırsat eşitliği algılarının çeşitli demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek, ekonomik durum, sosyal yardım alma durumu ve çocuk sayısı) göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği gruplar arası karşılaştırmalar yoluyla incelenmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntemle ulaşılan ve en az bir çocuğu eğitim kademesinde olan 97 ebeveyn çalışma grubunu oluşturmaktadır. Katılımcıların %64,9'u (n=63) kadın, %35,1'i (n=34) erkektir. Bazı formlar eksik veri içermesi nedeniyle analiz dışı bırakılmış ve analizler 97 katılımcı üzerinden yürütülmüştür. Analiz varsayımlarının sağlanması amacıyla bu tekniğe başvurulmuştur. Çalışma için araştırmacının bağlı olduğu kurumdan etik kurul onayı alınmış ve anketin uygulanmasına bu onaydan sonra başlanmıştır.

3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada kullanılan kolayda örnekleme yöntemi ve sınırlı örneklem büyüklüğü, elde edilen bulguların genellenilebilirliğini kısıtlamaktadır. Bu nedenle sonuçlar çalışma grubu bağlamında değerlendirilmelidir. Sosyal yardım alma değişkenine ilişkin analizlerin istatistiksel gücü özellikle sosyal yardım alan gruptaki katılımcı sayısının düşük olması nedeniyle sınırlıdır. Eğitim düzeyi değişkeni analizlerde ilköğretim, lise, lisans ve lisansüstü olmak üzere dört kategori altında ele alınmıştır. Veri toplama sürecinde ön lisans mezunlarına ilişkin ayrı bir kategori oluşturulmadığından, bu grup analizlerde yer almamıştır.. Araştırma betimsel ve kesitsel bir tasarıma sahiptir. Analizler sonucu elde edilen bulgular sadece değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymak için değerlendirilmelidir. Nedensel çıkarımların oluşturulması bu araştırma bulgularına dayanılarak yapılmamalıdır.

3.4. Veri Toplama Aracı ve Güvenirlik

Veri toplama aracı olarak literatürde geçerlilik ve güvenirligi test edilmiş Gül ve Yeşil (2024) tarafından geliştirilmiş olan “Eğitimde Fırsat Eşitliği Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Eğitimde Fırsat Eşitliği Tutum Ölçeği, bireylerin eğitimde fırsat eşitliğine ilişkin tutumlarını ölçmeyi amaçlayan bir kendini değerlendirme aracıdır ve 16 yaş üstü bireylere uygulanabilmektedir. Ölçek, toplamda 22 madde ve ailevi etkenler , coğrafi/toplumsal etkenler ve yönetsel etkenler olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. 7’li likert tipi kullanılan ölçekten alınabilecek puanlar 23 ile 161 arasında değişmektedir. Katılımcılar her bir maddeye “Hiç katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kısmen katılmıyorum”, “Ne katılıyorum ne katılmıyorum”, “Kısmen katılıyorum”, “Katılıyorum” ve “Tamamen katılıyorum” seçeneklerinden biriyle yanıt vermektedir. Ölçekte maddelerin tamamının olumsuz olması nedeniyle alt boyutlardan ve ölçek toplamında alınan yüksek puanlar eğitimde fırsat eşitliğine ilişkin daha olumsuz tutumları, düşük puanlar ise daha olumlu tutumları göstermektedir. Ölçeğin geliştirme çalışmasında güvenirlilik katsayısı yüksek bulunmuştur. Bu çalışma kapsamında yapılan analizlerde ölçeğin tamamına ilişkin Cronbach Alfa güvenirlilik katsayısı .917 olarak hesaplanmıştır. Alt boyutlara ait güvenirlilik katsayıları .766 ile .898 arasında değişmekte olup, ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğu belirlenmiştir.

3.5. Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Araştırmada veriler, çalışma için etik kurul izni alındıktan sonra veri toplama aracı olan “Eğitimde Fırsat Eşitliği Tutum Ölçeği”nin çevrimiçi olarak sosyal medya hesaplarından paylaşılmasıyla toplanmıştır. Söz konusu şekilde paylaşılan çevrimiçi ölçek ile veri toplama işlemi 09.05.2025 ile 13.06.2025 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Verilerin analizi g power ve SPSS 22 paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Ölçek ve alt boyutlara ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ile +2 aralığında yer aldığı belirlenmiş ve verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir (George, D., & Mallery, M. 2010). Bu doğrultuda analizlerde parametrik testler kullanılmıştır. İki gruplu karşılaştırmalarda Bağımsız Örneklem t-Testi, ikiden fazla gruplu karşılaştırmalarda Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Anlamlı farklılık tespit edilen durumlarda gruplar arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey Post-Hoc testi kullanılmıştır. Araştırmada istatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın örneklem büyüklüğü ($n = 97$) dikkate alınarak yapılan post-hoc güç analizinde, orta düzey etki büyüklüğü ($f = 0,25$) ve $\alpha = .05$ anlamlılık düzeyinde test gücünün t-testleri ve ANOVA için 0.80’in üzerinde olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar, yapılan analizler için örneklem büyüklüğünün istatistiksel açıdan yeterli olduğunu göstermektedir.

4. Bulgular

Çalışmada kişisel bilgi formundaki sosyo-demografik bilgilerin yüzdelerle dağılımları incelendiğinde katılımcıların %64,9’unun kadın, %35,1’inin ise erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaş dağılımında %61,9 ile 30-39 yaş grubu en yüksek paya sahipken, eğitim düzeyinde lisans mezunları %46,4 ile en büyük grubu oluşturmaktadır. Ebeveynlerin %42,3’ünün iki çocuk sahibi olduğu, %94,8 gibi büyük bir çoğunluğun sosyal yardım almadığı, %74,2’sinin ekonomik durumunu "orta" olarak tanımladığı sonuçlarına ulaşılmaktadır.

4.1. Cinsiyet

Katılımcıların cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre eğitimde fırsat eşitliği tutum ölçeği toplam puan ortalamalarında istatistiksel anlamlı olarak fark bulunmamıştır.

Eğitimde Fırsat Eşitliği Tutum Ölçeği toplam puan ortalaması kadınlarda 5,52 (SH=0,13), erkeklerde 5,59 (SH=0,17) olarak hesaplanmıştır. Yapılan bağımsız örneklem t-testi sonucunda cinsiyete göre ölçek toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t=-0,32$, $p=0,335$). Alt boyutlar incelendiğinde ise ailevi etkenler/sosyoekonomik düzey, coğrafi/toplumsal eşitsizlikler ve yönetsel etkenler puanlarının cinsiyete göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

4.2. Yaş

Eğitimde Fırsat Eşitliği Tutum Ölçeği toplam puan ortalamalarının yaş gruplarına göre anlamlı biçimde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F=1,26$, $p=0,291$). Bu sonuca göre, eğitimde fırsat eşitliği tutum puanları yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılaşmamaktadır.

4.3. Eğitim Durumu

Eğitimde fırsat eşitliği ölçeği ve alt boyutlarındaki puanların eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Araştırmanın bulguları, grupların eğitimde fırsat eşitliği ölçeğindeki genel puanlarının istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır ($F(3,93)=4.617$, $p=0.005$).

Alt boyutlar incelendiğinde, aile faktörleri alt boyutu ($F(3,93)=3.948$, $p=0.011$), coğrafi/sosyal eşitsizlikler alt boyutu ($F(3,93)=4.733$, $p=0.004$) ve yönetsel faktörler alt boyutu ($F(3,93)=2.960$, $p=0.036$)'nun eğitim durumuna bağlı olarak istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Grup ortalamalarına dair yapılan analizlerde, üniversite ve yüksek lisans programlarından mezun olanların, ilköğretim ve ortaöğretim mezunlarına kıyasla daha yüksek puan aldığı görülmektedir. Bu farklılıkların hangi gruplar arasında mevcut olduğunu belirlemek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Tablo 1. Eğitim Durumuna Göre Eğitimde Fırsat Eşitliği Ölçeği ve Alt Boyutları

Eğitim Düzeyi	n	Ölçek Toplam Ort.	Ailevi Etkenler Ort.	Coğrafi/Toplumsal Ort.	Yönetsel Etkenler Ort.
İlköğretim	11	5,28	4,77	5,53	5,75
Lise	20	4,89	4,71	5,14	4,70
Lisans	45	5,80	5,53	6,03	5,74
Lisansüstü	21	5,74	5,65	5,87	5,64

Toplam ölçek puanı ($F(3,93)=4.617$, $p=0.005$), ailevi faktörler ($F(3,93)=3.948$, $p=0.011$), coğrafi/sosyal eşitsizlikler ($F(3,93)=4.733$, $p=0.004$) ve idari faktörler ($F(3,93)=2.960$, $p=0.036$), eğitim durumuna göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir. Bununla beraber hangi grupların farklılık gösterdiğini belirlemek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.

4.4. Meslek

Eğitimde Fırsat Eşitliği Tutum Ölçeği toplam puanlarının meslek gruplarına göre anlamlı biçimde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F=1,51$, $p=0,18$). Bu sonuca göre, eğitimde fırsat eşitliği tutum puanları meslek gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılaşmamaktadır.

4.5. Ekonomik Durum

Ekonomik duruma göre eğitimde fırsat eşitliği tutum ölçeği toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F=0,92$, $p=0,34$). Algılanan ekonomik duruma göre eğitimde fırsat eşitliği tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır.

4.6. Çocuk Sayısı

Çocuk sayısına göre eğitimde fırsat eşitliği tutum ölçeği toplam puanı ve anlamlı alt boyutlara ilişkin sonuçlar Tablo 2'de yer almaktadır. Çocuk sayısına göre eğitimde fırsat eşitliği tutum ölçeği toplam puanlarının farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($F=3,80$, $p=0,012$). Puan ortalamalarına göre, tek çocuk sahibi ebeveynlerin ölçek toplam puanlarının daha yüksek, dört ve üzeri çocuğa sahip ebeveynlerin ise daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Çocuk Sayısına Göre Eğitimde Fırsat Eşitliği Ölçeği ve Alt Boyutları

Çocuk Sayısı	n	Ölçek Toplam Ort.	Ailevi Etkenler	Coğrafi Etkenler
1 çocuk	15	5,97	5,85	6,04
2 çocuk	24	5,67	5,42	5,88
3 çocuk	7	5,40	5,05	5,67
4 ve üzeri	15	4,95	4,69	5,16

Alt boyutlar incelendiğinde; ailevi etkenler/sosyoekonomik düzey alt boyutunda çocuk sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($F=3,38$, $p=0,011$). Benzer şekilde coğrafi/toplumsal eşitsizlikler alt boyutunda da çocuk sayısına göre anlamlı bir fark saptanmıştır ($F=3,11$, $p=0,029$). Ancak yönetsel etkenler alt boyutunda çocuk sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($F=2,04$, $p=0,109$). Bununla birlikte bu farklılıkların hangi gruplar arasında ortaya çıktığını belirlemek amacıyla ileri analizlere ihtiyaç duyulmaktadır.

4.7. Sosyal Yardım Alma Durumu

Çalışmaya katılım sağlayanlar arasında sosyal yardımlardan faydalananların sayısının oldukça düşük olması ($n=5$) değişkene ilişkin bulguların istatistiksel gücünü sınırlandırmaktadır.

Ölçek toplam puanları durumuna göre yapılan incelemede gruplar arasında belirgin farklılık gözlemlenmemiştir. Gruplar arasında ortalama puan farklılıkları yalnızca coğrafi/toplumsal eşitsizlikler alt boyutunda gözlemlense de sosyal yardım alanlar ve almayanların sayısındaki dengesizlik nedeniyle bulguların yorumlanmasında dikkatli olunmalıdır. Bununla birlikte ailevi etkenler ve yönetsel etkenler alt boyutlarında sosyal yardım alma durumuna göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 3. Sosyal Yardım Alan ve Almayan Ebeveynlerin Tutum Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Grup	n	Ort.	SH
Yardım Alan	5	4,00	0,78
Yardım Almayan	92	5,79	0,09

Bu değişken üzerinde yapılan parametrik analizlerin istatistiksel gücü, tüm örneklem içindeki sosyal yardım alan bireylerin küçük yüzdesi ($n=5$) nedeniyle sınırlıdır. Sonuç olarak, yorumlamalarda dikkatli bir yaklaşım benimsenmiş ve sosyal yardım değişkenine ilişkin sonuçlar, genel bir sonuçtan ziyade ilgili alt grupta bir eğilimi gösteren öncü bir bulgu olarak değerlendirilmiştir.

5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular; ebeveynlerin, eğitimde fırsat eşitliği algısını belirleyen en temel demografik değişkenlerin eğitim düzeyi ve çocuk sayısı olduğunu istatistiksel olarak ortaya koymaktadır. Bununla birlikte çalışmada anlamlı fark elde edilen sosyal yardım alma durumu da coğrafi ve toplumsal eşitsizlikler alt boyutuyla değerlendirilmiştir. Eğitim düzeyi ve çocuk sayısı değişkenleri sonucu oluşan anlamlı farklar, literatürden konuyla ilgili kavramlarla - ebeveynlerin toplumsal sınıf konumları, iyi ebeveynlik algıları- ilişkilendirilerek tartışılmıştır.

Ebeveyn Eğitim Düzeyi

Araştırmada, lisans ve lisansüstü mezunu ebeveynlerin, lise ve altı eğitim düzeyindeki ebeveynlere göre fırsat eşitliği algılarının istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir. ($p=0,005$). Çalışmada

bu durum Bourdieu'nun "Kültürel Sermaye" ve Reeves'in "Fırsat İstifçiliği" (Opportunity Hoarding) kavramları çerçevesinde tartışılmaktadır.

Neoliberal politikalar sonucu ortaya çıkan piyasa odaklı eğitim sistemi; eğitimde performans, verimlilik, rekabet ve ölçülebilir başarıyı ön plana çıkarmakta, öğrencileri akademik başarı çıktıları üzerinden öğretmenleri ise performansa dayalı bir meslek olarak tanımlamaktadır (Alkan & Aydın, 2026). Piyasa odaklı bu eğitim sisteminde ebeveynler iyi ebeveyn olabilmek için ebeveynliğe bireysel bir bakım ilişkisinin ötesinde anlam yüklemektedirler. Bu sistemde iyi ebeveynlik orta sınıfın sosyal statüsünü yeniden üretmek için kullandığı stratejik ve sınıfsal bir eylem biçimi olarak tanımlanmaktadır. İyi ebeveynler bu koşulu sağlamak amacıyla çocuklarının okul seçimi, özel ders ve kurslardan, sosyo-kültürel etkinliklerden faydalanması gibi imkânları sunmayı hedeflemektedirler (Ball, 2003). Sistem, ebeveynleri "oyunu kurallarına göre oynamaya" (Bourdieu, 1986) yönlendirmektedir. Diğer yandan ise Planlı Yetiştirme" (Concerted Cultivation) modeline uygun biçimde çocuklarını yapılandırılmış aktivitelere yöneltmeye sevk etmektedir. Bu ebeveynler eğitim sisteminin sunduğu imkânları kendi lehlerine kullanmaktadırlar (Frisch, 2020).

Eğitim seviyesi görece yüksek olan bu avantajlı ebeveynler sistemin eşitsizliklerini görür ve bunları eleştirirler. Diğer yandan, gözlemledikleri bu eşitsizlikten çocuklarının en az düzeyde etkilenmesini sağlamayı amaçlamaktadırlar. Bu doğrultuda, çocuklarının ayrıcalıklı konumunu korumak için yoğun bir çaba içine girerek "fırsat istifçiliği" pratiğini hayata geçirmektedirler (Chakari, 2022) (Hanselman & Fiel, 2017).

Çocuk Sayısı

Araştırmadan elde edilen bulgular; ebeveynlerin çocuk sayısı arttıkça, eğitimdeki eşitsizliklere yönelik farkındalık puanlarının (katılım düzeylerinin) düştüğünü göstermektedir ($p=0,012$). 4 ve üzeri çocuğu olan ebeveynlerin düşük puanlara (4,95) sahip olması, bu ailelerin yapısal engelleri ve kaynak kısıtlılığını bir 'eşitsizlik' olarak algılamaktan ziyade eşitsizliğe alışmış olabilecekleri ile ilişkilendirilebilir.

Çocuk sayısı az ailelerin durumu Coleman'ın "Kaynakların Seyrelmesi" (Resource Dilution) hipotezi bağlamında değerlendirilmelidir (Türk, 2015). Ailedeki çocuk sayısı az ise ebeveynlerin her bir çocuğa ayırabildikleri zaman, ekonomik ve kültürel sermaye daha yüksektir. Böylelikle bu ebeveynler sistemi daha yakından takip edebilmekte ve mevcut eşitsizlikleri daha net teşhis edebilmektedirler. Bu durum ebeveynlerin sistemden beklentilerini yükseltmekte ve araştırma sonuçlarında yüksek puan almalarına neden olmaktadır.

Çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin sistemdeki eşitsizlikleri algılama puanları düşmektedir. Çok çocuklu aileler yaşadıkları yapısal engelleri "eşitsizlik" olarak görmemektedirler. Bu durum, Bourdieu'nun (1990) "algısal çaresizlik" veya "eşitsizliğin kanıksanması" kavramlarıyla ilişkilendirilebilir. Çok çocuklu ailelerin sistemin eşitsizliğini hayatın doğal ve değişmez bir parçası olarak içselleştirdikleri ve bu nedenle eleştirmedikleri sonucuna ulaşılmaktadır.

Sosyal Yardım

Araştırma sonuçlarına göre coğrafi ve toplumsal eşitsizlikler alt boyutunda, sosyal yardım almayan ebeveynlerin ortalama puanlarının daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte sosyal yardım alan katılımcı sayısının oldukça düşük olması bulguların değerlendirilmesinde temkinli olunmasını ve kesin çıkarımlarda bulunulmamasını gerekli kılmaktadır. Ancak söz konusu bulgular bireylerin mevcut toplumsal statülerini nasıl

algıladıklarını açıklayan Bourdieu'un (1986) simgesel şiddet kuramıyla ilişkilendirilebilir. Bu sınırlı bulgunun, daha geniş örneklemlerle çalışmalarıyla test edilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Sonuç ve Sosyal Hizmet Müdahalesi

Araştırmanın sonuçları, eğitimde fırsat eşitliği sorununun sadece pedagojik bir mesele değil, aynı zamanda kapsamlı bir sosyal hizmet müdahale alanı olduğunu göstermektedir. Bu müdahale alanlarından ilki sosyal hizmetin sosyal adalet ve eşitlik ilkesine dayanmaktadır.

Bu ilkeye göre toplumdaki kaynaklar ve fırsatlar toplumun tüm kesimlerine adil bir şekilde dağıtılmalıdır. Ancak araştırmada elde edilen bulgular, eğitim düzeyi düşük ve çocuk sayısı fazla olan ailelerde, eğitimde fırsat eşitliğine erişimde yapısal dezavantaj algısının öne çıktığını göstermektedir. Söz konusu durum, eğitimde fırsat eşitliğine ilişkin yapısal koşulların bireylerin sosyal adalet algısını olumsuz etkilediğini göstermektedir. Sosyal hizmet, "dezavantajlı grupların güçlendirilmesi" amacıyla eğitimde fırsat eşitliğini savunarak, aslında sosyal hizmetin temel görevi olan sosyal adaleti eğitim sahasında tesis etmeyi hedefler.

Elde edilen bulgular sosyal hizmet müdahalelerinde esas alınan "çevresi içinde birey" bağlamını da vurgulamaktadır. Ebeveynlerin coğrafi ve toplumsal engelleri ön plana çıkarması, çocuğun akademik başarısının sadece zekâsına değil, içinde bulunduğu çevresel koşullara (ailenin ekonomik gücü, yaşadığı mahalle, fiziksel olanaklar) bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin eğitimde fırsat eşitliğine dair bu görüşleri sosyal hizmetin "çevresi içinde birey" odağı ile ele alındığında, çocuğun okul başarısızlığı yalnızca bireysel faktörlerle açıklanmak yerine; ailenin çocuk başına düşen kaynak azlığı (kaynak seyrelmesi) ve coğrafi izolasyon birer müdahale alanı olarak ele alınabilir.

Eğitimde Fırsat Eşitliği Algısı ölçeğinin yönetimsel etkenler alt boyutundan elde edilen sonuçların eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermesi ($p=0.036$), eğitim seviyesi yüksek ebeveynlerin okul yönetimini ve eğitim sistemini daha eleştirel bir gözle değerlendirdiğine işaret etmektedir. Üniversite ve lisansüstü mezunu ebeveynlerin yönetimsel etkenler konusunda daha yüksek farkındalığa sahip olması, ebeveynlerin sahip olduğu kültürel sermayenin okulu sorgulama kapasitelerini artırdığını göstermektedir. Öte yandan, bu boyutun eğitim seviyesi dışındaki diğer demografik değişkenlerden (çocuk sayısı, sosyal yardım alma durumu vb.) bağımsız kalması, okulun yönetimsel yapısının ebeveynler tarafından büyük ölçüde dışsal bir faktör olarak konumlandırıldığını da destekler niteliktedir. Elde edilen bulgular, okul sosyal hizmetinin gerekliliğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Okul sosyal hizmeti, okulu çocuklar ve velileri için hem bir eğitim kurumu hem de ailevi ve toplumsal risklerin tespit edildiği bir müdahale alanı haline getirerek bu algıyı değiştirme rolünü üstlenmelidir.

Öneriler

Araştırmada 'yönetimsel etkenler' alt boyutunun eğitim düzeyine göre farklılaşması, eğitim sistemine ve okul yönetimlerine yönelik eleştirel bakış açısının ebeveynin eğitim seviyesiyle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Eğitim seviyesi düşük ebeveynlerin okulu daha ulaşılamaz veya sorgulanamaz dışsal bir kurum olarak algılamaya eğilimini kırmak gerekmektedir. Bu doğrultuda, okul sosyal hizmetinin Türkiye'de kurumsallaşmasına yönelik uygulamaların yaygınlaştırılması, özellikle dezavantajlı ebeveynlerin okulla olan iletişimlerini güçlendirmede ve kurumsal süreçlere katılımlarını artırmada önemli rol oynayabilir. Okul sosyal

hizmetinin Türkiye’de kurumsallaşmasına yönelik uygulamaların yaygınlaştırılması bu olumsuz algıyı değiştirmede önemli rol oynayabilir. Sosyal yardım alma durumu ve çocuk sayısına ilişkin bulgular, ebeveynlerin eğitimde eşitsizliklere yönelik algılarının farklılaşabileceğine işaret etmektedir. Buna göre dezavantajlı gruptaki bireylerin eşitsizliklere ilişkin algılarının daha iyi anlaşılabilmesi okul sosyal hizmeti kapsamında mümkün olabilmektedir. Sosyal yardım alma durumu ebeveynlerin coğrafi ve toplumsal eşitsizlikleri hissetme durumunu daha fazla etkilediğinden merkezi yönetimler tarafından dezavantajlı bölgelerdeki okulların fiziksel altyapılarının iyileştirilmesi, teknolojik donanımlarının artırılması ve sosyal destek hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik programlar uygulanmalıdır. Yerel yönetimler tarafından ise dezavantajlı bölgelerdeki okulların fiziksel altyapılarının iyileştirilmesi, teknolojik donanımlarının artırılması ve sosyal destek hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik programlar uygulanmalıdır. Bu çalışmanın nicel yöntemle sunduğu istatistiki bulguları özellikle sosyal yardım alan ailelerin eşitsizliklere ilişkin algılarının daha derinlemesine anlaşılabilmesi açısından nitel araştırmalarla desteklenmelidir.

Kaynakça

- Alkan, T., & Aydın, N. (2026). Eğitimin araçsallaşması sorunu ve insan merkezli eğitim yaklaşımı: Kuramsal bir inceleme. *Akademik Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 2(1), 220-232.
- Andresen, S., Otto, H.-U., & Ziegler, H. (2010). Bildung as Human Development: An educational view on the Capabilities Approach. H. U. Otto, & H. Ziegler içinde, *Capabilities – Handlungsbefähigung und Verwirklichungschancen in der Erziehungswissenschaft* (s. 165-197). VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Atmaca, T., & Aydın, A. (2020). Reproduction of social inequality in education by transferring cultural capital. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 778-797. DOI:10.33206/mjss.673924
- Ball, S. J. (2003). *Class strategies and the education market: The middle classes and social advantage*. Routledge.
- Bildungsberichterstattung, A. (2019). *Bildung in Deutschland 2018*. wbv Publikation ein Geschäftsbereich von wbv Media.
- Blossfeld, H.-P., Blossfeld, G. J., & Blossfeld, P. N. (2019). Soziale Ungleichheiten und Bildungsentscheidungen im Lebensverlauf: Die Perspektive der Bildungssoziologie. *Journal for Educational Research*, s. 16-30. doi:10.25656/01:16785
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). Greenwood.
- Bourdieu, P., & Passeron, J. C. (1990). *Reproduction in education, society and culture*. Sage.
- Chakari, A. (2022). Labour market integration of status holders in Amsterdam: —Challenges faced by caseworkers to integrate status holders into labour market. *Open Journal of Business and Management*, 10(4), 1867-1884. doi:DOI: 10.4236/ojbm.2022.104096
- Çocuğun İyi Olma Hali İstanbul Araştırması Bulguları. (2023). İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Dolu, A. (2020). Sosyo-ekonomik faktörlerin eğitim performansı üzerine etkisi: PISA 2015 Türkiye örneği. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 41-58.
- Downey, D. (1995). When bigger is not better: Family size, parental resources, and children's educational performance. *American Sociological Review*, 60(5), 746-761.
- Frisch, S. L. (2020). Annette Lareau (2003), *Unequal childhoods : Class, race and family life*. *Kitap İncelemesi*.
- Froebus, K., Kink-Hampersberger, S., Mendel, I., Scheer, L., & Schubatzky, J. (2021). *Soziale Ungleichheit, Diskriminierung und Bildungsungleichheit*. Lehr-/Lernmaterialien. Universitaet Graz.
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference, 17.0 update (10a ed.)*. Boston: Pearson

- Grundmann, M., Bittlingmayer, U., Dravenau, D., & Samberg, O. G. (2016). Bildung als Privileg und Fluch -Zum Zusammenhang zwischen lebensweltlichen und institutionalisierten Bildungsprozessen. R. Becker, & W. Lauterbach içinde, Bildung als Privileg. Springer Verlag.
- Hanselman, P., & Fiel, J. (2017). School Opportunity Hoarding? Racial Segregation and Access to High Growth Schools. *95*(3), 1077-1104. doi:10.1093/sf/sow088. Epub 2017 Feb 3.
- Hilmert, S. (2012). Familienstrukturen und soziale Bildungsreproduktion. Springer Nature Link: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-658-00120-9_14 adresinden alındı
- Klundt, M. (2017). Armut und Bildungschancen. M. S. Baader, & T. Freytag içinde, Bildung und Ungleichheit in Deutschland (s. 39-54). Wiesbaden: Springer Fachmedien.
- Knoppick, H., Becker, M., Neumann, M., Maaz, K., & Baumert, J. (2016). Das subjektive Erleben des Übergangs in die weiterführende Schule. Die Bedeutung der Antizipation für die Bewältigung dieses kritischen Lebensereignisses. Zeitschrift für Entwicklungspsychologie und pädagogische Psychologie, s. 129-143.
- Mercik, V. (2015). Pisa projesi kapsamında Finlandiya ve Türkiye deneyimlerinin karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Neuschwander, S. (2019). Förderung der Chancengerechtigkeit im Bildungssystem als Aufgabe der Sozialen Arbeit. Bachelor Arbeit. Evangelische Hochschule Ludwigsburg.
- Solga, H., & Dombrowski, R. (2009). Soziale Ungleichheiten in schulischer und ausserschulischer Bildung. Düsseldorf: Hans Böckler Stiftung.
- Sünker, H. (2012). Soziale Arbeit und Bildung. W. Thole içinde, Grundriss Soziale Arbeit (s. 249-266). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Şen, C., & Mert, İ. S. (2019). Sosyal sermayenin kurumsal, kaynak bağımlılığı ve işlem maliyeti kuramları cephesinden algılanışı. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *28*(2), 163-178. doi:<https://doi.org/10.35379/cusosbil.582053>
- Tenorth, H. E. (2024). Bildung – Schulzwang – Recht auf Bildung. Historische Traditionen und systematische Optionen. Die Deutsche Schule, 14-30.
- Thimm, K. (2015). Soziale Arbeit im Kontext Schule. Erziehungswissenschaftliche Revue.
- Türk, E. (2015). Sosyolojik düşüncede sosyal sermaye tartışmaları: Pierre Bourdieu ve James Samuel Coleman bağlamında karşılaştırmalı bir analiz. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, *1*(2), 127-149.

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Turhal Uygulamalı Bilimler Fakültesi Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir. Yazar(lar) etik kurul izni gerektiren çalışmalarda, izinle ilgili bilgileri (kurul adı, tarih ve sayı no) yöntem bölümünde ve ayrıca burada belirtmişlerdir.

Kurul adı: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

Tarih: 29.05.2025

No: 8

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı: %100